

DYSLEXIEPROTOCOL

2023-2024

Opgesteld door: Dina Mommertz & Corine van der Grinten
Versie november 2023

Inhoudsopgave

Inleiding.....	3
1. Wat is dyslexie?.....	4
2. Visie op zorg.....	5
3. Signalering.....	6
4. Diagnostiek.....	9
5. Onderzoek.....	10
6. Nazorg.....	10
7. Communicatie met ouders.....	10
8. Compensatie en dispensatie.....	10
Bijlage 1: Zorgniveaus.....	14
Bijlage 2: Lijst met mogelijke signalen van dyslexie.....	16
Bijlage 3: Overgang naar groep 3.....	19
Bijlage 4: Vergoedingsregeling.....	20
Bijlage 5: Overzicht dyslexie-behandelaars.....	22
Bijlage 6: Dyslexiekaart aankruislijst.....	23
Bijlage 7: Dyslexie kaarten voor leerling.....	27
Bijlage 8: Handige websites.....	28
Bijlage 9: poster ondersteuningsniveaus/zorgniveaus.....	29
Bijlage 10: Overzichten aanpak en meetmomenten.....	30

Inleiding

Dit document is een werk- en praatdocument. Een concept van waaruit we als team afspraken maken en vastleggen ten aanzien van de begeleiding en signalering van dyslectische leerlingen en de begeleiding van leerlingen met ernstige lees- en spellingproblemen. Ieder schooljaar worden de afspraken en regelingen opnieuw bekeken, geëvalueerd en bijgesteld.

Onze school heeft de overtuiging dat leren lezen een van de belangrijkste pijlers is voor schoolsucces. Wij vinden het belangrijk dat extra faciliteiten geboden worden aan kinderen die dreigen achter te raken op het gebied van de geletterdheid. Omdat het van groot belang is dat voor iedereen duidelijk is hoe dyslectische leerlingen begeleid worden, hebben wij met ons team een dyslexiebeleid vastgesteld. Dit document is daarvan de weerslag. Regelmatig veranderen de voorwaarden vanuit overheid en gemeenten voor vergoede dyslexieonderzoeken en behandelingen.

Als uitgangspunt bij het schrijven van dit document is gebruik gemaakt van de protocollen leesproblemen en dyslexie groep 1-2, 3 en 4, groep 5 t/m 8 door het Expertise Centrum Nederlands. Verder is er gebruik gemaakt van het nieuwe Protocol Dyslexie Diagnostiek en Behandeling (PDDB 3.0) van januari 2022. Dit protocol wordt gebruikt in het kader van de vergoede zorg (vanuit de Jeugdwet) bij leerlingen in het basisonderwijs met Ernstige Dyslexie (ED). Daarnaast is ook de “Leidraad Ernstige Dyslexie: doorverwijzing van onderwijs naar zorg versie 3.1” van het Nederlands Kwaliteitsinstituut Dyslexie en het Expertisecentrum Nederlands gebruikt.

1. Wat is dyslexie?

Sinds september 2021 hanteren we in Nederland de definitie van dyslexie zoals die is geformuleerd door Stichting Dyslexiecentraal:

“Dyslexie is een lees- en/of spellingprobleem dat ernstig en hardnekkig is en dat gedifferentieerd dient te worden van laaggeletterdheid als gevolg van een gebrekkig onderwijsaanbod en als gevolg van een bredere omgevings-, neurologische, sensorische en/of gedragsproblematiek.”

Dyslexie uit zich bij elk individu anders, maar in het algemeen geldt het volgende:

- Er zijn automatiseringsproblemen bij het (leren) lezen en/of spellen
- Deze problemen zijn hardnekkig en resistent tegen behandeling
- De problemen zijn niet te herleiden tot andere problemen of stoornissen
- Dyslexie is meestal erfelijk bepaald: bij dyslectische leerlingen wordt vaak dyslexie in de familie aangetroffen.

2. Visie op zorg

Onze school heeft een zorgstructuur vastgesteld, waarin de afspraken met betrekking tot de leerlingenzorg beschreven staan. We geven onderwijs in de groep op drie niveaus. De basisgroep (middengroep), de breedtegroep (extra uitleg/hulp) en de plusgroep (extra uitdaging). Soms hebben leerlingen niet genoeg aan de uitleg in de breedtegroep en krijgen zij nog extra ondersteuning in een kleine groep buiten de klas.

In de richtlijnen van de overheid worden een gedeelte van deze indeling omschreven als zorgniveaus. Waarbij zorgniveau 1 staat voor de basisgroep, zorgniveau 2 voor de breedtegroep en zorgniveau 3 is de breedtegroep die ook nog extra hulp buiten de groep krijgt. De plusgroep wordt niet genoemd in deze richtlijnen van de overheid. Zorgniveau 4 betreft de zorg die wordt gegeven door externe specialisten, zoals bijvoorbeeld een behandeling van een dyslexiespecialist. Dat staat dus buiten het reguliere onderwijs.

Een beschrijving van deze zorgniveaus kunt u verder vinden in de bijlage (zie bijlage 1: zorgniveaus). Hier staat op elke niveau uitgewerkt wat van de groepsleerkrachten en school wordt verwacht. Het is belangrijk dat het basisaanbod bestaat uit goed taal- en leesonderwijs.

Wij proberen naast de extra hulp in de klas ook extra zorg aanbieden in de vorm van ondersteuning in een kleine groepje buiten de groep. Dit gebeurt bij voorkeur onder de supervisie van de leerkracht, de intern begeleider of de leesspecialist.

2.1 Hoe geven we dit vorm in de praktijk?

Zorgniveau 1 & 2

Dit betreft goed lees- en spellingonderwijs in de groep door de eigen leerkracht zoals eerder beschreven. Daarvoor gebruiken we de volgende methodes en materialen:

Veilig Leren Lezen

In groep 3 beginnen de kinderen echt met leren lezen en schrijven. De methode die wij hiervoor gebruiken is de taal-leesmethode “Veilig leren lezen”(de KIM-versie) van Zwijsen.

STAAL

Vanaf halverwege groep 3 t/m 8 gebruiken we de methode Staal. Staal hanteert als enige methode de bewezen spellingmethodiek van José Schraven (ZLKLS editie 2023). Spelling en grammatica leer je niet voor de spellings, maar voor alle momenten waarop je schrijft. Staal ontwikkelt dit spellingsbewustzijn actief bij de kinderen. De herkenbare manier van werken is de grote kracht van Staal spelling-grammatica. Omdat alle collega's op dezelfde manier lesgeven, voorkom je verwarring en leren de kinderen sneller. De gestructureerde opbouw zorgt voor een vast ritme. Dat maakt leren veilig en vertrouwd voor de kinderen.

Station Zuid

Wij gebruiken in groep 4 t/m 8 de methode Station-Zuid. Deze methode sluit aan bij de Veilig Leren lezen methode en is AVI-proef. In Station-Zuid zijn de twee pijlers van technisch lezen verenigd. De leerlijn technisch en vloeiend lezen geeft kinderen de technische vaardigheden om verhalende en informatieve teksten te kunnen lezen: ik kan het boek lezen. De leerlijn leesbevordering stimuleert hun interesse en zin in lezen: ik wil het boek graag (kunnen) lezen. De twee leerlijnen versterken elkaar. Immers: als kinderen meer lezen gaan ze vanzelf beter lezen en krijgen ze meer zin om te lezen. Dit is de kracht van Station-Zuid.

Zorgniveau 3

- Voor leerlingen die extra lees- en spelling begeleiding krijgen van de onderwijsassistenten en de zorgspecialisten binnen de school. We maken gebruik van de volgende materialen methodes.
- DMT oefenmap; deze biedt oefenmateriaal op verschillende AVI-niveaus. We oefenen altijd met een niveau hoger dan hetgeen de leerling behaald heeft. En Volgens de methodiek van Begeleid Hardop Lezen (zie ook kwaliteitskaart aanpak risicolezers)
- LetterKlankStad: is een erkend en bewezen effectief programma waarbij de leerlingen werken met het automatiseren en het decoderen van tekens en klanken. Het is bedoeld voor leerlingen vanaf groep 3 t/m 5. Lezen en spellen worden samengevoegd. Leesdoelen. Het zichtbaar maken van woordstructuren geeft, zeker in het begin van het leesproces, houvast bij het decoderen. Toetsen en rapportages maken de vooruitgang zichtbaar.
- Tutorlezen en duolezen: leerlingen uit hogere groepen lezen met een leerling uit een lagere groep. De leerlingen uit groep 7 en 8 gaan in de lagere klassen tutorlezen. Tutorlezen is een effectieve aanvulling op de klassikale leesinstructie. Het bevordert vloeiend lezen en heeft een positief effect op onder andere leesmotivatie en zelfvertrouwen.

3. Signalering

Op onze school gaan we uit van de professionaliteit van de leerkracht. Hij/zij gaat dagelijks met de leerlingen om, ziet hoe ze werken en leren, weet hoe hun vooruitgang is en hoe ze zich emotioneel ontwikkelen. Daarnaast is er het CITO- leerlingvolgsysteem “Leerling in Beeld”, dat een objectieve maat is voor de vorderingen die een leerling maakt.

We hebben de Protocollen Leesproblemen en Dyslexie geïmplementeerd en volgen de daar aangegeven stappen bij het signaleren, diagnosticeren en behandelen van leesproblemen en dyslexie.

De gegevens die wij gebruiken bij de signalering van mogelijke dyslexie:

- De informatie van de ouders bij aanmelding op school.

- Observaties in de klas met betrekking tot werkhouding, leerbaarheid, onthouden, automatiseren, interesse in activiteiten die met taal, geletterdheid en lezen te maken hebben (zie bijlage 2: signalenlijst)
- Analyse van observatielijsten, signaleringslijsten, methode gebonden toetsen.
- Analyse van de volgende Cito-toetsen:
  - DMT (drie-minuten test woordjes lezen);
  - Cito spelling
  - AVI-toets (lezen van verhalen/tijd/nauwkeurigheid)

Bovenstaande gebruiken wij als school om te signaleren of er misschien sprake kan zijn van dyslexie. Daarnaast zijn er richtlijnen vanuit de overheid die voorwaarden aangeven wanneer een leerling in aanmerking kan komen voor een vergoed dyslexie-onderzoek. In dit geval worden de kosten van het onderzoek, en de eventuele behandeling erna (als Ernstige Dyslexie wordt vastgesteld) vergoed.

De criteria zijn opgesteld als richtlijn voor het onderwijs en de gezondheidszorg om ervoor te zorgen dat er zo min mogelijk onterechte verwijzingen plaatsvinden. Onderstaand is een schema weergegeven welke stappen er doorlopen moeten worden alvorens er over gegaan kan worden naar een aanvraag voor een vergoed dyslexie onderzoek.

Om in aanmerking te komen voor vergoede dyslexiezorg in het kader van Ernstige Dyslexie (ED) moet volgens de nieuwe ingestelde regels vanaf 1 januari 2022 in ieder geval uit het leerlingdossier blijken dat:

1. De scores op de 3 hoofdmetingen voor de DMT (Drie Minuten Test /Woordlezen) moet een V-score zijn geweest.
2. Begeleiding op alle ondersteuningsniveaus voldeed aan kenmerken van effectief handelen.

Op zijn vroegst kan dus eind groep 4 of begin groep 5 een vergoed dyslexieonderzoek worden aangevraagd. We streven erna om dyslexie vast te stellen of uit te sluiten voor groep 6.

Groep 3

Vanaf groep 3 start het formele leesonderwijs en volgt de leerkracht de lees- en spellingontwikkeling van de leerlingen. Indien er signalen zijn vanuit de kleuters dat de leerling moeite heeft met taal en fonemisch bewustzijn dan krijgt deze leerling meteen bij de start van groep 3 al extra instructie op zorgniveau 2 (breedtegroep). Binnen de methode Veilig Leren Lezen (VLL) zijn er diverse meetmomenten waarop we de voortgang meten en eventueel het onderwijsaanbod kunnen intensiveren in de groep. In groep 3 wordt er pas aan het einde van het schooljaar voor de 1e keer een CITO DMT toets afgenomen. Indien een leerling hier een V- op scoort dan is dit het eerste meetmoment wat mee kan tellen in het kader van een aanvraag voor een vergoed dyslexie-onderzoek.

Groep 4-8

Zodra de leerkracht vaststelt (hoofdmeting 1- CITO januari/februari) dat een leerling uitvalt op een lees- en spellingtaak (bijvoorbeeld op de DMT) wordt de begeleiding in het onderwijs geïntensiveerd; er wordt begeleiding op minimaal zorgniveau 2 gegeven. Leerlingen die tot de zwakste 20-25% van de lezers behoren (V-score DMT komen in elk geval in aanmerking voor deze extra begeleiding van de leerkracht.

Het gaat dus niet alleen om de allerzwakste lezers (de V-minscore of E-score), maar ook om die leerlingen die aan extra ondersteuning behoefte hebben om het lees-/spellingonderwijs in de klas te kunnen blijven volgen.

Leerlingen kunnen al voor extra begeleiding in aanmerking komen na het eerste meetmoment in groep 3 (januari/februari) maar ook later in groep 3 (mei/juni), groep 4 of later. De leerkracht houdt een vinger aan de pols gedurende deze eerste periode. Er vindt eventueel een extra tussenmeting plaats om te bepalen hoe de leesontwikkeling van de leerling verloopt.

Bij de eerstvolgende hoofdmeting (hoofdmeting 2) wordt opnieuw gekeken hoe de leerling presteert ten opzichte van de norm. Er wordt bepaald of begeleiding op zorgniveau 2 en 3 nodig is. Bij leerlingen die tot de zwakste 20-25% van de lezers behoren (V-score of lage D + E-score) wordt de begeleiding door de leerkracht op zorgniveau 2 voortgezet. Als de leerling ondanks de extra begeleiding in de voorgaande periode opnieuw ernstige leesuitval laat zien en tot de zwakste 10% behoort (V-(min) score), komt de leerling bovendien in aanmerking voor zeer intensieve begeleiding op zorgniveau 3 (begeleiding in een klein groepje buiten de klas).

Na een periode van 10 à 12 weken vindt er een tussenmeting plaats. Deze meting is voor schoolintern gebruik: de meting laat zien of de extra begeleiding effect heeft gehad. Moet de begeleiding worden voortgezet en/of moet de begeleiding worden bijgesteld? Omdat de toetsen niet voor dit moment zijn genormeerd, kunnen de scores alleen worden vergeleken met de scores van het vorige meetmoment (hoofdmeting 2). Zo kan worden bepaald of de leerling zich ontwikkelt en of er verbetering is. Eventueel kan de begeleiding worden bijgesteld voor de volgende interventieperiode. Na deze periode van zeer intensieve begeleiding vindt opnieuw een hoofdmeting (hoofdmeting 3) plaats. Op basis van de (genormeerde) toets gegevens op de drie hoofdmetingen en de effecten van onderwijs en de extra geboden begeleiding, kan ervoor gekozen worden een leerling door te verwijzen naar de zorg voor diagnostiek en behandeling.

Voor doorverwijzing naar de externe zorg komen dus alleen de leerlingen in aanmerking die op alle 3 hoofdmetingen een zeer lage score hadden. Er zal niet bij alle leerlingen die extra begeleiding op school krijgen, aanleiding zijn om ze door te verwijzen. Het gaat alleen om de leerlingen bij wie sprake is van (zeer) ernstige lees-/spellingachterstand en didactische resistentie. Bij leerlingen met minder ernstige lees-/spellingproblemen heeft de school de taak de lees- en spellingontwikkeling met onderwijs en extra ondersteuning te optimaliseren.

Omgaan met uitzonderingen

Pas na een periode van goed onderwijs en intensieve begeleiding kan een leerling worden doorverwezen voor diagnostisch onderzoek om na te gaan of er sprake is van (ernstige) dyslexie. Hierbij gelden de beschreven criteria van toetsscores voor doorverwijzing. *De criteria zijn opgesteld als richtlijn* voor het onderwijs en de zorg om ervoor te zorgen dat zo min mogelijk leerlingen ten onrechte voor diagnostiek worden aangemeld. In een aantal gevallen kan een uitzondering worden gemaakt en worden afgeweken van de richtlijn.

- De school kan bij twijfel over de leesontwikkeling van een leerling contact opnemen met de zorginstantie.
- Er kan een uitzondering worden gemaakt voor **leerlingen met erfelijke aanleg voor dyslexie en al zeer vroegoptredende signalen van ernstige lees/spellingproblemen**.
- De professional uit de zorg zal de toets gegevens en de kwaliteit van de geboden begeleiding beoordelen waarbij hij is gebonden aan ethische en professionele regels omtrent het vaststellen van ernstige dyslexie.

4. Diagnostiek

Na het doorlopen van bovenstaande stappen kunnen wij een vermoeden van dyslexie uitspreken en eventueel een aanvraag voor een vergoed dyslexie-onderzoek starten. Een school kan zelf geen dyslexieverklaring afgeven, dit is voorbehouden aan geregistreerde GZ-psychologen met dyslexie-expertise.

Wij werken als school o.a. samen met Onderwijsbureau 1801 en het Pedagogisch Collectief Haarlem (Zie ook bijlage 5). Andere zorgverleners zijn natuurlijk ook mogelijk. Een dyslexieverklaring kan nuttig zijn i.v.m. het aanschaffen van compensatiemiddelen voor dyslectische leerlingen (bv. Via de stichting Passend Lezen zijn er luisterboeken en leesboeken met Jumbo letter gratis te bestellen, voorleessoftware, en andere aanpassingen bij toetsen) Ook in het voortgezet onderwijs zijn er vaak ondersteunende mogelijkheden voor leerlingen met een dyslexie verklaring. Daarnaast kan de diagnose dyslexie voor een leerling en/of zijn ouders een opluchting betekenen en de emotionele gevolgen van het probleem beperken.

5. Onderzoek

Er zijn verschillende mogelijkheden om onderzoek te bekostigen:

1. Door school: voor leerlingen die niet in aanmerking komen voor een vergoeding via de gemeente, maar de school heeft toch sterke vermoedens van dyslexie dan kan de school doorverwijzen en er voor kiezen om het onderzoek te bekostigen. Dit wordt per geval bekeken en is mede afhankelijk van het beschikbare budget van de school en de mate waarin de leerling belemmerd wordt in zijn functioneren.
2. De ouders zelf: school heeft geen ernstige vermoedens van dyslexie. Dan bekostigt school het onderzoek niet maar kunnen ouders kiezen voor een extern dyslexieonderzoek. De school voorziet de ouders van de beschikbare en relevante dossiergegevens. Let wel: indien er op school of buiten school (ingehuurd door ouders) extra begeleiding is gegeven om de hardnekkigheid aan te tonen.

6. Nazorg

Indien een leerling bovenstaand traject heeft doorlopen dan kan het zijn dat:

1. De leerling heeft een dyslexieverklaring en heeft het (extern) behandeltraject doorlopen maar scoort nog steeds zwak of zeer zwak op technisch lezen en/of spelling.
2. De leerling is niet gediagnosticeerd als zijnde dyslectisch maar scoort wel nog zwak of zeer zwak op technisch lezen en/of spellen.

Deze leerlingen blijven ondersteund worden in de klas op zorgniveau 2. Indien mogelijk zal de school ook ondersteuning geven op zorgniveau 3, maar dit is afhankelijk van de beschikbaarheid van extra hulp.

7. Communicatie met ouders

Ouders worden door school in een zo vroeg mogelijk stadium op de hoogte gesteld omtrent de algemene regeling vergoeding Dyslexie (bijlage 5). Ouders dienen zichzelf ook goed op de hoogte te stellen omtrent de specifieke voorwaarden van de overheid en dienen na te vragen welke dyslexiebehandelaars vergoed worden. Aangezien de voorwaarden en de regelgeving regelmatig veranderen moeten ouders en school zich telkens opnieuw goed oriënteren in deze.

8. Compensatie en dispensatie

Het is voor een dyslectische leerling fijn wanneer de leerkracht kennis heeft van en begrip heeft voor de problematiek. Dit kan onder meer worden getoond door een leerling niet voortdurend te vergelijken met klasgenoten, geen onverwachte leesbeurten te geven, waar nodig pre-instructie of extra voorbereidingstijd te geven. Verder worden de compensatie en -dispensatie afspraken zoals die zijn vastgelegd op de dyslexiekaart in de groep nagevolgd. Voor dyslexie-kaarten zie bijlage 8 en 9. Deze dyslexiekaarten worden

samen met de taalspecialis/en of IB/ leerkracht en de leerling aan het begin van ieder schooljaar opnieuw bekeken en eventueel bijgesteld. Vervolgens gaat de ingevulde lijst terug naar de leerkracht en loopt de leerkracht dit nog even door met de leerling. Aan de hand van de ingevulde aankruislijst (die in de groepsmap en dossier wordt bewaard) wordt er een kleine dyslexiekaart gemaakt voor op de tafel van de leerling zodat voor iedereen de afspraken duidelijk zijn omtrent compensatie en dispensatie.

Dyslectische leerlingen zijn doorgaans mondeling beter in staat te laten zien wat ze kunnen dan schriftelijk. We willen daarom niet altijd de nadruk te leggen op schriftelijke verwerking. Verder hebben wij op de via de Lex app voorleessoftware beschikbaar die dyslectische leerlingen kan ondersteunen.

Algemeen gelden de volgende maatregelen en opties:

Voor huiswerk/methodetoetsen/klas:

- Vergroten van de lesstof/ toetsen
- Meer tijd voor het maken van opdrachten/toetsen
- Mondeling toelichten van de lesstof
- Geen onverwachte beurt om hardop voor te lezen voor de klas (als de leerling dit zelf aangeeft)

Daarnaast mogen dyslectische leerlingen boeken kiezen uit de schoolbib die zij leuk vinden (net zoals de rest van de leerlingen) waarbij het Avi-niveau geen bepalende factor is. Wel wordt leerlingen de vijf-vinger proef aangeraden. De bedoeling hierbij is dat ze een bladzijde lezen in een boek dat ze willen kiezen. Hierbij houden ze vijf vingers omhoog en bij ieder woord dat ze niet begrijpen moeten ze een vinger naar beneden doen. Hebben ze geen vijf vingers meer over aan het eind van het blad dan is dit een indicatie dat het boek wellicht te moeilijk voor ze is.

Compenserende/dispenserende maatregelen die verder genomen kunnen worden t.a.v. verschillende toetsen:

Er kan gekozen worden uit de volgende verschillende opties of een combinatie hiervan:

- De toetsen kunnen digitaal worden gemaakt (en evt. met auditieve ondersteuning)
- De toetsen kunnen vergroot worden (A3)
- Er kan meer tijd gegeven worden
- Er mogen in overleg hulpboekjes gebruikt worden als die de rest van het jaar ook worden gebruikt (spellingboekjes, opzoekboekjes, tafelkaarten).
- Bij begrijpend lezen mag de leerling de tekst (niet de vragen) van tevoren lezen (op school). Dit kan eventueel gebeuren samen met iemand samen waarbij de leerling eventueel hardop kan lezen.

IEP Doorstroomtoets:

- Gesproken versie
- Vergrote versie
- Auditieve ondersteuning bij taalverzorging en rekenen
- Extra auditieve ondersteuning bij lezen
- Extra tijd

Normering AVI -toets

Voor dyslectische leerlingen hanteren we bij het afnemen de Wentink-norm. Deze norm is soepeler dan de gewone norm. Ons doel is hierbij dat leerlingen ook vooruitgang zien en niet gedemotiveerd raken. Dit wordt wel in de verslaglegging gemeld. De Wentink norm houdt in dat een leerling één minuut langer de tijd krijgt maar niet meer fouten mag maken dan toegestaan in de leestoets op zinsniveau (AVI). We vinden het belangrijk dat een leerling correct leert lezen en een tekst kan begrijpen. Snelheid is daarmee minder belangrijk.

Begrijpend lezen Cito

Meer tijd geven verspreid over meerdere momenten. De leerling kan van tevoren de toets al een keer doorlezen. Bij digitale toetsen auditieve ondersteuning.

Rekenen en Wiskunde Cito

In delen afnemen of eventueel gebruik maken van auditieve ondersteuning of een voorlezer. Opzoekboekjes en tafelkaarten mogen gebruikt worden als deze het hele jaar door al gebruikt worden. Dit moet wel vastgelegd worden.

Rekenen

De voor dyslexie kenmerkende problemen met de interne verwerking van spraakklanken kunnen consequenties hebben voor het rekenen. Vooral het laten inslijten van tafeln kennis en het hoofdrekenen vormen dikwijls een probleem. Een tafelkaart al dan niet met antwoorden gebruiken (beginnen met antwoorden daarna steeds meer antwoorden weglaten) en oplossingen en berekening laten opschrijven op papier, in plaats van uit het hoofd.

Rekentoetsen mondeling toelichten.

Schrijven

In een zo vroeg mogelijk stadium leren thuis raken op het toetsenbord. School adviseert ouders het kind een typecursus te laten volgen.

Wereldoriëntatie, zaakvakken en Engels (nadruk op mondeling taalgebruik).

Datgene dat geleerd moet worden thuis hardop (laten) voorlezen

Bij topografie bv. lijst aanbieden waaruit gekozen kan worden (nooit spellingfouten meerekenen).

Toetsen eventueel mondeling afnemen

ICT-hulpmiddelen

Verskillende ICT-hulpmiddelen kunnen worden ingezet bij dyslexie. In overleg met de leerling, de ouders, de leerkracht en de IB er wordt bekeken welke mogelijkheden er zijn.

Bijlage 1: Zorgniveaus

Plusgroep: minder instructie – extra uitdaging en verdieping (20%)

Minder instructie
Juiste inzet van methodes
Toetsen en monitoren
Zelfstandige verwerking
Uitdagend en verdiepend vervolgwerk

Zorgniveau 1: goed lees- en spellingonderwijs (60%) – Basisgroep

Leestijd
Kwaliteit instructiegedrag
Klassenmanagement
Juist en effectief gebruik van methodes
Toetsen en monitoren

Zorgniveau 2: extra begeleiding en instructie (zwakste 10%) – breedtegroep

Differentiatie en aanpak binnen de klas
Vaststellen van potentiële uitvallers

Zorgniveau 3: zeer intensieve begeleiding (zwakste 6%) – breedte intensief
Differentiatie en aanpak buiten de klas

Zorgniveau 4: Diagnostiek en behandeling in zorginstituut (ongeveer 4%)
Vaststellen van dyslexie (psychodiagnostisch onderzoek)

Bijlage 2: Lijst met mogelijke signalen van dyslexie

Signalen/ kenmerken die op dyslexie kunnen wijzen

Algemene zaken

- Het is van belang gehoor- en gezichtsproblemen uit te sluiten
- Erfelijkheid speelt een rol: als er lees- en of spellingproblemen in de familie voorkomen heeft een kind meer kans op dyslexie
- Een dyslectisch kind maakt meer fouten dan andere kinderen en het blijft die fouten langer maken; het maakt niet persé een ander soort fouten
- Er is bij dyslectische kinderen vaak (al op jonge leeftijd) de noodzaak van logopedie

Vroege signalen voor dyslexie en signalen tussen 4-6 jaar:

- Een algemeen zwak taalniveau, zich uitend in onder andere:
- Later gaan praten
- Lang “krom” blijven praten
- Een eigen taaltje ontwikkelen
- Slordig articuleren (niet voor iedereen verstaanbaar zijn)
- Bij spontaan spreken is er vaker sprake van verkeerde zinsbouw en grammaticale fouten.
- Moeite met het vervoegen van werkwoorden (gelopen) of met het aanleren van meervoudsvormen (schippen i.p.v. schepen)
- Iets niet goed kunnen uitleggen, moeite met iets onder woorden brengen
- Geen/ weinig interesse in letters en geschreven taal
- Moeite hebben met het aanleren van willekeurige afspraken en het onthouden daarvan, zich uitend in onder andere:
- Moeite met de begrippen links rechts
- Moeite met de kleurnamen en namen van vormen
- Moeite met de namen van kinderen in de klas
- Inoefenen van gedichtjes of liedjes gaat niet vlot
- Niet op woorden kunnen komen
- Slecht kunnen rijmen
- Moeite met luisteren naar en het opvolgen van aanwijzingen
- Zwak auditief geheugen en moeite met het fonemisch bewustzijn:
- Verwarren van woorden die ongeveer hetzelfde klinken
- Moeite met auditieve discriminatie (onderscheiden van klanknuances)
- Moeite met het onderscheiden van details in woorden (visueel en auditief)
- Een zwak auditief - korte termijngeheugen (meervoudige opdrachten)
- Moeite dingen in de juiste volgorde te onthouden (verhaal navertellen)
- Niet of nauwelijks letters kunnen benoemen
- Moeite met taalspelletjes: bedenk woorden die beginnen met een b, in welk woord hoor je een oo, wat is de middelste letter?
- Moeite met herkennen van dezelfde letter op een blad

Signalen voor dyslexie in groep 3:

- Klank-tekenkoppeling verloopt traag, letters worden gespiegeld
- Moeite met analyseren en synthetiseren, woorden in klankgroepen, lettergrepen verdelen (hakken en plakken).
- Moeite met begrippen als links, rechts, boven onder, eerste, laatste, vooraan, achteraan.
- Moeite met ruimtelijke kenmerken van taal/ richtingsproblemen: lees- schrijfrichting
- Tweeklanken verwisselen (eu wordt ui), omkeringen (ui wordt iu), spiegelingen
- Lang spellend lezen of vroeg radend lezen
- Moeite met aandacht voor verbale informatie
- Moeite om het verschil te horen tussen klanken als m en n, t en k, ba en da, met ritme, klemtoon en de betekenis van woorden
- Moeite om verschil te zien tussen bijvoorbeeld p en q, b en d, en met volgorde in woorden (zodat omkeringen en weglatingen het gevolg zijn)

Signalen voor dyslexie in groep 4:

- Een hekel aan hardop lezen
- Lang spellend lezen
- Veel radend lezen
- Vaak struikelen bij het lezen
- Vaak een woord overslaan
- Delen van woorden weglaten
- Woorden die hetzelfde klinken door elkaar halen
- Moeite met clusters (2 of meer medeklinkers)
- Moeite met lettervolgorde (straf...starf, bert....bret)
- Een groeiend verschil tussen het leesvermogen en het vermogen een verhaal te begrijpen
- Spellingproblemen (moeite met het oproepen van het juiste beeld van de letter of het woordbeeld): letters of lettercombinaties omdraaien, letters vergeten of toevoegen, moeite met overschrijven, woorden schrijven zoals je ze hoort (fonetisch), in 1 tekst hetzelfde woord op verschillende manieren schrijven, aanleren en toepassen van de spellingregels
- Automatiseringsproblemen ook bij rekenen: volgorde van cijfers in een getal, splitsingen, optellen en aftrekken onder de tien, tafels, moeite met het vasthouden in het werkgeheugen van tussenstapjes
- Moeite met het aanleren van reeksen: alfabet, dagen van de week, maanden van het jaar, seizoenen

Signalen voor dyslexie in de midden- en bovenbouw:

- Toenemende weerstand tegen lees – en schrijftaken
- Toenemende faalangst bij lees/ of schrijftaken en taken die te maken hebben met snel benoemen en/of de belasting van het verbale kortetermijngeheugen
- Te traag lezen
- Veel spellend lezen
- Veel fouten maakt door het raden van woorden
- Veel spellingsfouten bij vrije schrijfoopdrachten
- Vaak fonetisch spellen (letterlijk opschrijft wat hij hoort)
- Slecht onthouden van de spellingregels

- Zichzelf niet of nauwelijks corrigeren
- Een traag schrijftempo
- Vaak een onleesbaar schrift met veel doorhalingen (hoeft niet door een motorisch probleem te komen)
- Problemen met het onthouden van namen of het ophalen van namen uit het geheugen, bijvoorbeeld bij vakken als geschiedenis en topografie.
- Moeite met het leren van losse feiten (jaartallen)
- Leren klokkijken kan moeizaam gaan
- Discrepantie tussen lezen en spellen aan de ene kant en begrijpend lezen en rekenen aan de andere kant
- Moeite met vreemde talen

Bijlage 3: Overgang naar groep 3

(Voor reguliere toetsen zie toetskalender school)

Jongste kleuters

Bij startgesprek informeren naar signalen van risicofactoren t.a.v. dyslexie:

- Mogelijke dyslexie in de familie (erfelijk bepaald)
- Talige achtergrond van ouders
- Spraakontwikkeling

Bij de overgang van groep 1 naar 2 worden mogelijke risicoleerlingen in kaart gebracht. Dit gebeurt aan de hand van de toets Fonemisch Bewustzijn voor groep 1 en de indruk van de leerkracht uit de klas. Signalen van mogelijke dyslexie kunnen zijn:

Matige verbale uitdrukkingsvaardigheid:

- Kan het rijmpjes onthouden? Moeite met rijmen?
- Moeite met zinnen precies (na) zeggen
- Weinig kennis over feiten en begrippen (links-rechts, kleuren)

Indien een leerling als een risico leerling wordt aangemerkt dan wordt de leerling bij de lessen Fonemisch Bewustzijn in zorgniveau 2 geplaatst en krijgt extra aandacht in de kleine kring bij de deze lessen.

Voor alle kinderen die van groep 2 naar groep 3 overgaan, moet er in januari en in juni een duidelijk beeld vastgesteld worden ten aanzien van de beginnende geletterdheid en de te verwachten onderwijsbehoefte ten aanzien van het aanvankelijk leesproces. Indien een leerling de doelen niet haalt in januari/februari dan wordt er extra geoefend van februari tot juni.

Groep 3

De leerlingen die als risicovol zijn aangemerkt in groep 2 worden nauwlettend in de gaten gehouden met betrekking tot de leesvorderingen. Na de herfstsignalering kunnen de leerlingen die niet voldoende scoren worden voorgedragen voor extra ondersteuning op zorgniveau 3 met behulp van flietsletters van LetterKlankstad en de materialen van VLL. In de klas krijgen zij extra ondersteuning op zorgniveau 2.

Bijlage 4: Vergoedingsregeling

Voorwaarden voor vergoede dyslexiezorg (vanaf januari 2022)

criterium 1 - Leeftijd

De vergoedingsregeling geldt voor kinderen in het basisonderwijs van 7 tot en met 13 jaar oud. Bij de start van het onderzoeks- of behandeltraject is het belangrijk dat een leerling voor het 13e jaar is aangemeld.

criterium 2- Ernstige leesproblemen

Leerlingen komen vanaf 2022 alleen in aanmerking voor vergoede diagnostiek en behandeling als zij ondanks intensieve begeleiding dermate grote problemen ondervinden met lezen dat zij 3 keer een E-score hebben op lezen. In het onderzoek kijkt de orthopedagoog of psycholoog nog nauwkeuriger of de achterstand voldoende groot is om voor vergoede behandeling in aanmerking te komen. Dat kan op 3 manieren:

1. De leerling behoort tot de zwakste 6,7% op woordlezen en tot de zwakste 10% op pseudowoord lezen;
2. De leerling behoort tot de zwakste 6,7% op pseudowoord lezen en de zwakste 10% op woordlezen;
3. De leerling behoort tot de zwakste 6,7% op spellen en tot de zwakste 10% op woordlezen

Als dat het geval is, kan de leerling in aanmerking komen voor de diagnose ED. Binnen Pedagogen Collectief maken we voor deze criteria gebruik van de EMT voor woordlezen, de Klepel-R voor pseudo-woordlezen en het PI-dictee voor spelling. Het is dus nieuw dat het kind op één van beide woordleestoetsen óf spelling lager dan de 6,7% moet vallen.

Er moet in alle gevallen extra ondersteuning geboden zijn voor het lezen op zorgniveau 3. Bij spellingproblemen moet ook hier extra ondersteuning geboden zijn (in ieder geval op zorgniveau 2).

criterium 3 - Didactische resistentie

De leerling komt alleen in aanmerking voor vergoede dyslexiezorg wanneer de school in een leerlingdossier onderbouwt dat er sprake is van een ernstige en hardnekkige achterstand bij het lezen ondanks twee periodes van 10-12 weken intensieve begeleiding op school (zorgniveau 3).

In de begeleiding is gebruik gemaakt van effectieve interventies op (zoals vermeld in Protocollen Leesproblemen en Dyslexie). De inhoud, voortgang en evaluatie van de hulp is vastgelegd in handelingsplannen (alleen groepsplannen volstaan niet).

criterium 4 - Co-morbiditeit

Vanaf januari 2022 kunnen ook kinderen met een vermoeden van dyslexie en bijkomende problemen in aanmerking komen voor vergoede dyslexiezorg. De zorgverlener bekijkt kritisch of dyslexiezorg de meest effectieve aanpak is of dat (eerst) een andere zorgroute de voorkeur heeft. In sommige gevallen zal de dyslexiebehandeling parallel plaats kunnen vinden. Binnen Pedagogen Collectief is het mogelijk om, indien van toepassing en wenselijk, passende ondersteuning en begeleiding op meerdere vlakken in te zetten.

Hoe gemeenten hiermee omgaan (een combinatie van meerdere zorgtrajecten, al dan niet gelijktijdig) is op dit moment nog niet duidelijk.

Er wordt niet voldaan aan de criteria, wat nu?

In sommige gevallen kan een uitzondering gemaakt worden als er sprake is van erfelijke aanleg en al zeer vroegoptredende signalen van ernstige leesproblemen. Leerlingen die niet in aanmerking komen voor de vergoedingsregeling (onderzoek en/of behandeling), kunnen worden aangemeld voor particulier dyslexieonderzoek of -begeleiding. Bekostiging vindt dan plaats door ouders en/of school. Zie ook bij veelgestelde vragen; mogelijke uitkomsten van het onderzoek.

Bijlage 5: Overzicht dyslexie-behandelaars

1801! Jeugd en onderwijs advies

Siriusdreef 5-7

2132 WT Hoofddorp

088 1801 100 (bereikbaar op maandag t/m vrijdag tussen 08.15 en 17.00 uur)

info@1801.nl

<https://www.1801.nl/>

Pedagogencollectief Haarlem

Het secretariaat is telefonisch bereikbaar op het telefoonnummer **023-5762552** van maandag t/m donderdag van **09.00-16.30 uur** en op vrijdag van **09.00-12.30 uur**.

www.pedagogencollectief.nl

Locatie Staten Bolwerk

Staten Bolwerk 60

2011 MN Haarlem

Locatie Marsmanplein

Marsmanplein 116D

2025 DV Haarlem

Bijlage 6: Dyslexiekaart aankruislijst

Naam:

Groep:

Datum:

Zet een kruisje bij wat van toepassing is:

Lezen

- Lezen met leesmaatje
- Geen onverwachte leesbeurt
- Hoeft geen boeken op AVI-niveau te lezen, mag ook boven of onder niveau kiezen naar behoefte
- Anders:

Spelling/taal

- Mag gebruik maken van spiekboekje/spellingboekje (van behandelaar of school)
- Meer tijd bij toetsen
- Opdrachten/werkstukken zoveel mogelijk op computer maken
- Dictee op computer maken
- Spelfouten die niet getoetst worden in het dictee tellen niet mee
- Dictee op de computer met spellingscorrector
- Dictee compacten (1e, 3e, 5e woord etc)
- Cito LIB toets spelling maak ik digitaal
- Cito LIB toets spelling krijg ik uitvergroot
- Cito LIB begrijpend lezen maak ik digitaal

Cito LIB toets begrijpend lezen maak ik op een uitvergroot vel (A3)

Anders:

Rekenen

Mag een tafelkaart gebruiken

Meer tijd bij verhaaltjessommen

Een maatje mag helpen met voorlezen van de opdracht

Meer tijd om mijn rekenwerk en toets af te maken

Werkt op een gekopieerd blad i.p.v. rekenschrift

Cito LIB toets rekenen maak ik digitaal

Cito LIB toets rekenen maak ik op een uitvergroot vel (A3)

Maakt de eerste drie sommen van ieder rijtje

Anders:

Schrijven

Mag met losse letters schrijven

Schrijfopdrachten op laptop/computer

Anders:

Blink

Toetsen Blink op een uitvergroot vel (A3)

Iemand leest de toetsen Blink voor

Met een leesmaatje samen de opdrachten lezen

Meer tijd voor een toets, en mag later afgemaakt worden

Meer tijd voor de opdrachten voor Blink

Topografie-toetsen worden mondeling gedaan

Bij Topografie toetsen worden spellingsfouten niet meegerekend of voor XX %

Mag zoveel mogelijk in korte zinnen opschrijven

Huiswerk Blink/topografie wordt uitvergroot (A3) mee naar huis

Anders:

Ordenen en plannen

- Meester of juf helpt bij het invullen van mijn agenda
- Anders:

Sociaal/emotioneel: navragen hoe kind er emotioneel in staat b.v.;

- Word je wel eens gepest of lachen kinderen je wel eens uit?
- Zou je een boek willen lezen dat gaat over een dyslectisch kind?
- Hoe zou je het vinden om een spreekbeurt te houden over dyslexie?
- Hoe vind je het dat je dyslectisch bent?
- Wil je anders nog iets vertellen over je dyslexie?

Andere opmerkingen of aanvullingen:

Extra informatie om in gedachten te houden bij het invullen van de kaart

Bijkomende problemen

Bekende bijkomende problemen die leerlingen met dyslexie kunnen hebben zijn:

- **een trage verwerkingssnelheid van (talige) informatie**
Dit heeft te maken met een algemeen automatiseringsprobleem. De prestaties nemen dan ook zichtbaar af bij meerdere taken en werken onder druk
- **niet begrijpen van complexe vragen, terwijl ze het antwoord wel weten**
Dit komt door moeite met plannen en vasthouden van de volgorde van denkstappen.
- **niet onthouden van meervoudige instructies, terwijl ze de afzonderlijke taken wel kunnen uitvoeren**
Dit komt doordat dyslecten vaak een beperkt kortetermijngeheugen hebben.
- **niet onthouden of kunnen ophalen van namen uit het geheugen**
Dit is bijvoorbeeld een probleem bij topografie.
- **tragere verwerking van auditieve (horen) en/of visuele (zien) informatie in het brein**
Dit uit zich onder meer door moeite met overschrijven van het bord en (snel) opschrijven van informatie die wordt gedictieerd.
- **een stoornis in de spraak-/taalproductie**
Dit uit zich bijvoorbeeld in moeite om woorden te vinden.
- **zwakke motorische vaardigheden**
Veel dyslectici hebben een zwak ontwikkelde fijne motoriek wat zich bijvoorbeeld uit in een onleesbaar handschrift.
- **rekenproblemen**
De meeste dyslectische leerlingen hebben moeite met sommige aspecten van rekenen, bijvoorbeeld met (snel) hoofdrekenen, leren van tafels en onthouden van wiskundige symbolen. Ook het omdraaien van getallen boven de 10 en leesfouten bij vraagstukken die woorden bevatten komen voor.
Dyslectici zijn vaak opvallend goed in het oplossen van moeilijke rekenvraagstukken, terwijl ze een rekenmachine nodig hebben voor de basisbewerkingen

Bijlage 7: Dyslexie kaarten voor leerling

Voorbeelden

-----voorbeeld-----

DYSLEXIEKAART

Naam:

- Ik heb een spelling- en leesmaatje
- Geen onverwachte leesbeurt
- Ik mag af en toe een luisterboek
- Ik werk zoveel mogelijk op computer
- Ik mag een spelling opzoekboekje gebruiken
- Ik krijg meer tijd voor toetsen
- Huiswerk/toetsen krijg ik uitvergroot (A3)
- Ik mag een tafelkaart gebruiken
- Ik werk op gekopieerd blad bij rekenen
- Ik mag met losse letters schrijven

*Voor meer info: zie Parnassys

DYSLEXIEKAART

Naam:

- Ik heb een spelling- en leesmaatje
- Ik mag een spelling opzoekboekje gebruiken
- Ik krijg meer tijd voor toetsen
- Huiswerk/toetsen krijg ik uitvergroot (A3)
- Ik mag in korte zinnen opschrijven (na/ak/ges)
- Ik mag met losse letters schrijven
- **Voor meer info: zie Parnassys**

DYSLEXIEKAART

Naam:

- Ik heb een spelling- en leesmaatje
- Ik mag af en toe een luisterboek
- Geen onverwachte leesbeurt
- Ik mag een spelling opzoekboekje gebruiken
- Ik krijg meer tijd voor toetsen
- Huiswerk/ toetsen krijg ik uitvergroot (A3)
- Ik mag een tafelkaart gebruiken
- Als het kan werk ik met laptop/computer
- Dictee maak ik (in overleg) op computer*
- ***Voor meer info: zie Parnassys**

Bijlage 8: Handige websites

[Leidraad Ernstige Dyslexie: doorverwijzing van onderwijs naar zorg | Dyslexie Centraal](#)

<https://www.balansdigitaal.nl/stoornis/dyslexie>

<http://www.expertisecentrumnederlands.nl/>

www.makkelijklezenplein.nl

www.dedicon.nl

www.lexima.nl

Bijlage 9: poster ondersteuningsniveaus/zorgniveaus

Ondersteuning bij lezen en spellen op school

Bij leerlingen met lees- en spellingproblemen is intensieve en passende begeleiding in het onderwijs nodig. Tijdens de begeleiding komt er zicht op het tempo waarin de vaardigheid van de leerling groeit en op de hardnekkigheid van eventuele problemen. Hierbij wordt ondersteuning geboden op verschillende niveaus. Om hiermee aan de slag te gaan zijn er verschillende handreikingen en andere documenten ontwikkeld en te vinden op www.dyslexiecentraal.nl

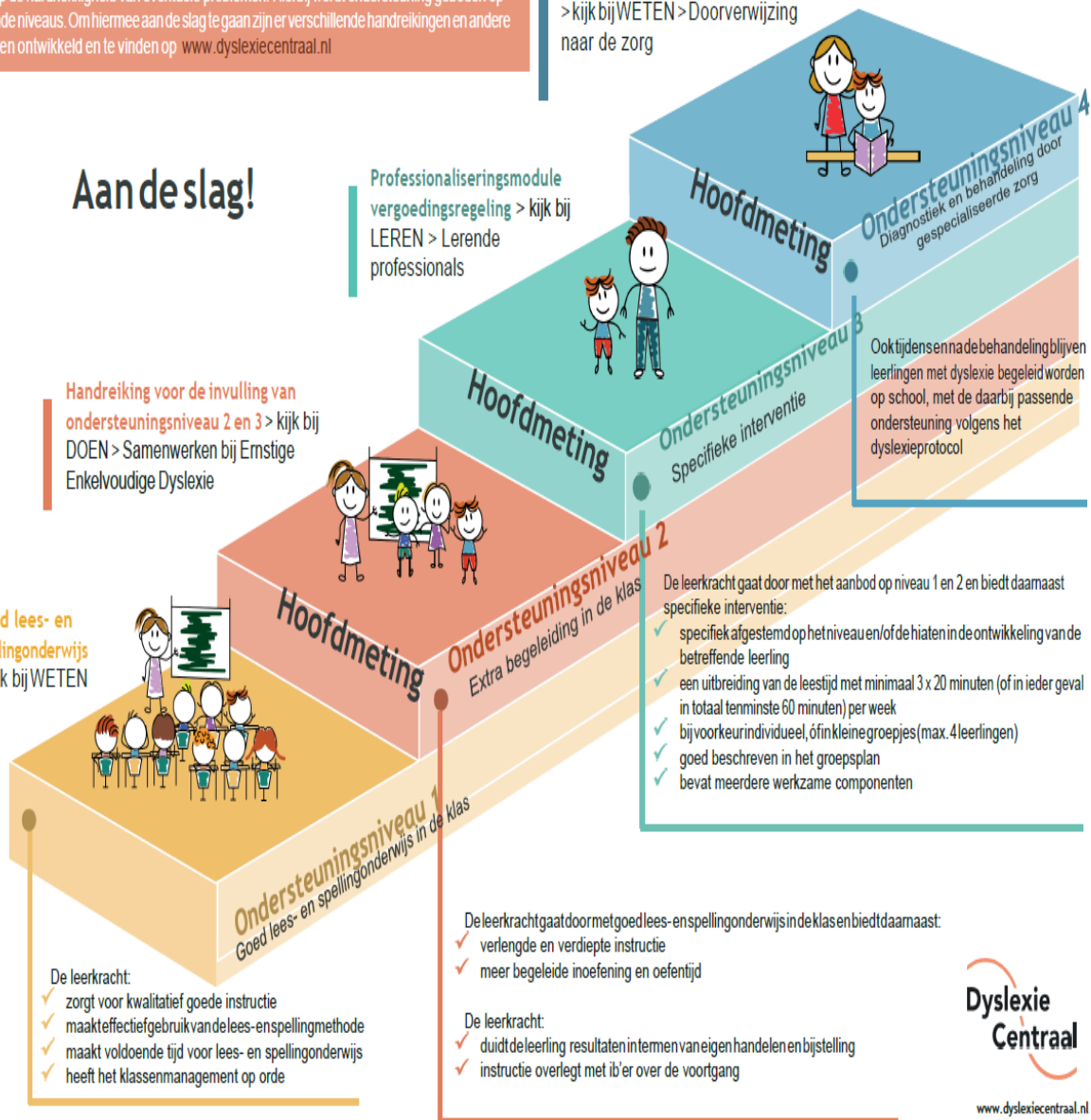
Leidraad van onderwijs naar zorg
> kijk bij WETEN > Doorverwijzing naar de zorg

Aan de slag!

Professionaliseringsmodule vergoedingsregeling > kijk bij LEREN > Lerende professionals

Handreiking voor de invulling van ondersteuningsniveau 2 en 3 > kijk bij DOEN > Samenwerken bij Ernstige Enkelvoudige Dyslexie

Goed lees- en spellingonderwijs
> kijk bij WETEN

**Dyslexie
Centraal**

www.dyslexiecentraal.nl

Bijlage 10: Overzichten aanpak en meetmomenten

Groep 1 en 2

Al in de kleuterperiode kunnen stagnaties in de ontwikkeling van geletterdheid bij kinderen worden opgemerkt. Voor deze kleuters is het belangrijk dat de leerkracht tijdig stappen onderneemt om latere lees- en spellingsproblemen tegen te gaan. Voor kleuters met een vergroot risico op dyslexie (door achterblijvende taalontwikkeling en/of dyslexie in de familie) is het goed om eind groep 2 zoveel mogelijk letters te kennen. Als deze kinderen niet uit zichzelf experimenteren met letters, is het volgens het protocol van belang ze daarin te stimuleren. Dit kan via allerlei activiteiten met bijvoorbeeld stempels, magnetische letters of grote drukletters uit tijdschriften.

Belangrijk is rekening te houden met de interesses van een kind en spelenderwijs te oefenen. Letters moeten altijd aangeleerd worden in de combinatie klank en schriftteken. In combinatie met plaatjes uit bijvoorbeeld A-B-C- boekjes lukt dat vaak nog beter.

Het is in deze periode vooral een kwestie van veel en op een speelse manier met taal omgaan. Ouders kunnen thuis met hun kleuter oefenen met bijvoorbeeld gerichte taalspelletjes, A-B-C- boekjes en elke dag voor te lezen. Zie ook de bijlage "Praatpret". [praatpret nederlands.pdf](#)

Groep	Momenten in de tijd	Wat moet er gebeuren? Hoe pakken we het aan?
Start	<i>Meetmoment 0</i> Eerste schoolweken	Tijdens de intake: "Komt er dyslexie voor in de familie?" "Welke taal wordt er thuis gesproken?" Na de eerste zes-acht weken volgt er bij zorg een gesprek met de ouders om ook thuis stimulerende taal activiteiten op te pakken
Groep 1	<i>Meetmoment 1 en interventies -week 44 - okt.nov.(zie ook het toets rooster)</i> November (screening dyslexie)	Leerlingen in groep 1 en 2 worden geobserveerd en gevolgd via de leerlijnen van Parnassys. Op basis van de observaties wordt gericht gewerkt aan de taaldoelen in de groepsplannen. Zo nodig wordt de leerling in kleine kring extra middelen aangeboden.
	<i>Meetmoment 2</i> Januari (Parnassys registratie)	Leerlingen in groep 1 en 2 worden geobserveerd en gevolgd via de leerlijnen van Parnassys. Op basis van de observaties wordt gericht gewerkt aan de taaldoelen in de groepsplannen. Waar nodig wordt de leerling in kleine kring extra middelen aangeboden.
	<i>Meetmoment 3</i> April -Mei-Juni/Juli (Rijmtoets, Parnassys	Leerlingen in groep 1 en 2 worden geobserveerd en gevolgd via de leerlijnen van Parnassys. Op basis van de observaties wordt gericht gewerkt aan de taaldoelen in de

	leerlijnen registratie en screening dyslexie)	groepsplannen. Waar nodig wordt de leerling in kleine kring extra middelen aangeboden. Eventueel ook logopedie.
Groep 2	<i>Interventieperiode 1 september-januari</i> Groepsplan taal	Leerlingen in groep 1 en 2 worden geobserveerd en gevolgd via de leerlijnen van Parnassys. Op basis van de observaties wordt gericht gewerkt aan de taaldoelen in de groepsplannen. Waar nodig wordt de leerling in kleine kring extra middelen aangeboden. Eventueel start van extra lessen Fonemisch bewustzijn.
	<i>Meetmoment 1 Oktober – November</i> (Parnassys leerlijnen en screening dyslexie)	Signaleringslijst Dyslexieprotocol voor opvallende leerlingen (zie bijlage 4: lijsten signalering/toetsen van het Expertisecentrum Nederlands, kleutertaken: Signaleringslijst voor kleuters, kleurentoets, auditieve analyse, invented spelling, letters benoemen) Waar nodig wordt de leerling in kleine kring extra middelen aangeboden op het gebied van Fonemisch bewustzijn evt. logopedie.
	<i>Interventieperiode 2 januari-juli</i> Groepsplan taal	Leerlingen in groep 1 en 2 worden geobserveerd en gevolgd via de leerlijnen van Parnassys. Op basis van de observaties wordt gericht gewerkt aan de taaldoelen in de groepsplannen. Waar nodig wordt de leerling in kleine kring extra middelen aangeboden als Fonemisch bewustzijn lessen.
	<i>Meetmoment 2 April-Mei</i> (Screening dyslexie, Parnassys leerlijnen registratie)	Signaleringslijst Dyslexieprotocol voor uitvallende leerlingen (zie bijlage 4: lijsten signalering/toetsen van het Expertisecentrum Nederlands, kleutertaken: Signaleringslijst voor kleuters, kleurentoets, auditieve analyse, invented spelling, letters benoemen) Waar nodig wordt de leerling in kleine kring extra middelen aangeboden Fonemisch bewustzijn lessen of start LetterKlankStad methode. Eventueel ook logopedie.

Groep 3

De eerste fase van begeleiding in groep 3 bestaat uit het opbouwen van letterkennis, het omzetten van woorden in zuivere klankcodes (kat opsplitsen in k-a-t) en het verder ontwikkelen van het fonemisch bewustzijn. Dit is het bewustzijn dat gesproken woorden uit verschillende klanken bestaan. (Hiermee is al een start gemaakt in groep 2) De tweede fase van begeleiding is gericht op de volledigheid van letterkennis en de decodersnelheid. Dit is de snelheid waarmee schriftletters in klanken worden omgezet. De derde fase van begeleiding heeft tot doel dit proces te automatiseren en te ‘verankeren’ in de hersenen.

Voor zwakke lezers is het uitermate belangrijk om zoveel mogelijk te lezen. De strategieën die leerlingen met leesproblemen en mogelijke dyslexie gebruiken, zijn globaal te verdelen in te lang blijven spellen (spellende lezers) en te snel raden wat er staat (radende lezers) Ook worden beide strategieën door elkaar

gebruikt. De leerkracht moet hier bij de aanpak rekening mee houden. Afhankelijk van de resultaten bij de meetmomenten in groep 3 maakt de leerkracht een keuze uit het type interventie. Bij vermoeden van dyslexie: per week 3x 20 min. of 2x 30 min. een interventiemoment met begeleiding van een onderwijs professional (ond. Ass./IB/RT)

Groep	Momenten in de tijd	Wat moet er gebeuren? Hoe pakken we het aan?
Groep 3	<i>Meetmoment 0</i> Eerste vier schoolweken	De overdracht van groep 2 naar groep 3. Het observeren van letterkennis, analyse en synthese. Inzet LetterKlankStad en DMT oefenmap.
	<i>Interventieperiode 1A</i> <i>September-oktober</i> Groepsplan lezen	Bij zorg: ster aanpak in VLL, extra oefeningen letterkennis, analyse, synthese in verlengde instructie en evt. bij ond. Ass. of IB/RT. Inzet LetterKlankStad en DMT oefenmap
	<i>Meetmoment 1</i> <i>November</i>	<u>Herfstsignalering</u> De herfstsignalering heeft de volgende onderdelen: letterkennis, letterdictee, woordenlezen, wisselwoorden lezen (<i>veilig & vlot</i>), woorddictee en zinnen lezen.
	<i>Interventieperiode 1B</i> Groepsplan lezen Oktober- januari	Extra oefeningen elementaire leeshandeling en taal-lees-spelletjes. Eventueel inzet LetterKlankStad, DMT oefenmap of logopedie.
	<i>Meetmoment 2</i> Januari-februari	<u>Wintersignalering</u> De wintersignalering bestaat uit de volgende onderdelen: <ul style="list-style-type: none"> • Letterkennis en letterdictee aangevuld met de Cito DMT en AVI toetsen • Cito Spelling M3 (start + vervolg 1 of 2) • Cito DMT kaart 1A,2A • Alle breedte en plusleerlingen AVI (en bij uitval AVI ook grafemtoets, toets auditieve synthese)
	<i>Interventieperiode 2A</i> Groepsplan lezen Februari-april	Lezen in leesduo's (duo lezen) Eventueel inzet LetterKlankStad, DMT oefenmap of logopedie.

	<i>Tussenmeetmoment</i> April	<u>Lentesignalering</u> De lentesignalering bestaat uit de volgende onderdelen: <ul style="list-style-type: none"> • Woorden lezen • Woorden dictee • Zinnen lezen • Teksten lezen
	<i>Interventieperiode 2B</i> Groepsplan lezen April- mei	Inzet van LetterKlankStad/Lezen van extra leesbladen/teksten (evt. Spelling in de lift), DMT oefenmap of logopedie
	<i>Meetmoment 3</i> Mei-juni	<u>Eindsignalering</u> Cito Spelling E3 (Start + vervolg 1 of 2) Cito DMT kaart 1B,2B,3B Alle breedte en plusleerlingen AVI (en bij uitval AVI ook grafementoets, toets auditieve synthese)

Groep 4

De leesinterventies zijn in groep 4 niet meer in duidelijke stappen in te delen zoals in groep 3. In feite zijn de interventies in groep 4 een verdieping en verbreding van de interventies in groep 3. Leesmotivatie is een belangrijk doel in groep 4. Groep 4 is namelijk het moment waarop leerlingen met hardnekkige leesproblemen het beginnen op te geven en dan steeds verder dreigen achter te gaan lopen. Afhankelijk van de resultaten bij de meetmomenten in groep 4 maakt de leerkracht een keuze uit het type interventie. Bij vermoeden van dyslexie: per week 3x 20 min. of 2x 30 min. een interventiemoment met begeleiding van een onderwijs professional (ond. Ass./IB/RT)

Belangrijke observatiepunten in de eerste weken van groep 4:

De leessnelheid

- Hoe is de leessnelheid vergeleken met die van groepsgenoten?
- Begint de leerling regelmatig opnieuw met lezen?
- Herhaalt de leerling vaak woorden?

Het gebruik van contextinformatie

- Maakt de leerling gebruik van de context van de zin bij het lezen?
- Maakt de leerling gebruik van de illustraties?

Problemen met het lezen van bepaalde woorden

- Heeft de leerling problemen met het lezen van bepaalde woorden?
- Zo ja, welke woorden zijn dat?

Veel zwakke lezers hebben problemen met het lezen van meerlettergrepige woorden en met woorden die voor- of achteraan drie medeklinkers hebben.

De uitspraak

Hoe is de uitspraak tijdens het hardop lezen?

Bij sommige leerlingen wordt het lezen negatief beïnvloed door slecht articuleren, het gebruik van dialect of slechte verstaanbaarheid. Vaak is dit al een langer bestaand probleem en is er logopedische informatie bekend van de leerling.

Intonatie

Hoe is de interpunctie (houdt de leerling rekening met leestekens) en hoe is de zinsmelodie?

Vaak kun je aan de intonatie horen of de leerling begrijpt wat hij leest.

Spellen

- Hoe is de spellingsvaardigheid bij het schrijven van een verhaal?
- Beheerst de leerling bepaalde klank-letterkoppelingen niet?

- Beheerst de leerling bepaalde spelingsregels niet?

Correctievermogen

Corrigeert de leerling zelf tijdens het hardop lezen?

Leesmotivatie

Hoe is de leesmotivatie van de leerling?

Aandachtspunten

Het protocol geeft de volgende aandachtspunten voor interventies:

- Directe instructie op het gebied van woordenschat uitbreiding.
- Expliciete lees instructie.
- Leesmateriaal zoveel mogelijk laten aansluiten bij de belevingswereld van het kind.
- Onderscheid maken tussen leesfouten en uitspraakfouten.
- Zorgen dat de leerling regelmatig samen leest met een goede lezer, zodat hij goede voorbeelden hoort, inzet tutorlezen.
- Inzet van LetterKlankStad en/of DMT oefenmap of evt. logopedie.

Heeft de extra hulp op school aan het eind van groep 4 nog weinig tot geen resultaat gehad, dan kan er sprake zijn van dyslexie. Het kan zijn dat het kind in aanmerking komt voor een onderzoek.

Groep	Momenten in de tijd	Wat moet er gebeuren? Hoe pakken we het aan?
Groep 4	<i>Interventieperiode 1</i> Groepsplan lezen Groepsplan Spelling September-oktober	Aanpak van Station Zuid/Staal Extra leesbegeleiding van onderwijsassistente Extra spellingsbegeleiding van onderwijsassistente Extra oefening met inzet LetterKlankStad, DMT oefenmap (evt. Spelling in de lift) tutorlezen.
	<i>Tussenmeetmoment</i> November	Uitvallers: PI dictee, AVI
	<i>Meetmoment 1</i> Januari-februari	Cito spelling M4 (Start + vervolg 1 of 2) Cito DMT kaart 1C,2C,3C (en uitvallers AVI) Alle breedte en plusleerlingen AVI (en uitvallers PI dictee evt. Brus klepel toets)
	<i>Interventieperiode 2</i> Groepsplan lezen Groepsplan Spelling Maart-mei	Aanpak van Station Zuid/Staal Extra leesbegeleiding van onderwijsassistente Extra spellingsbegeleiding van onderwijsassistente Extra oefening met inzet LetterKlankStad, DMT oefenmap (evt. Spelling in de lift) Tutorlezen, RT Staal.
	<i>Meetmoment 2</i> Mei-juni	Cito Spelling E4 (Sart + vervolg 1 of 2) Cito DMT kaart 1a, 2a, 3a (en uitvallers AVI) Alle breedte en plusleerlingen AVI (en uitvallers: evt. Brus klepel toets)

	<i>Interventieperiode 3</i> Mei-juli	Aanpak van Station Zuid/Staal Extra leesbegeleiding van onderwijsassistente Extra spellingsbegeleiding van onderwijsassistente Extra oefening met inzet LetterKlankStad, DMT oefenmap (evt. Spelling in de lift) tutorlezen, RT Staal.
--	---	---

Groep 5 t/m 8

Niet alle kinderen met dyslexie worden in de onderbouw al opgespoord. Kinderen kunnen hun leesproblemen jarenlang verbergen. Opsporing en behandeling van ernstige leesproblemen en dyslexie blijft dus ook in de bovenbouw hard nodig. Om deze reden is ook voor de bovenbouw een protocol leesproblemen en dyslexie opgesteld. Afhankelijk van de resultaten bij de meetmomenten in groep 5 t/m 8 maakt de leerkracht een keuze uit het type interventie. Bij vermoeden van dyslexie: per week 3x 20 min. of 2x 30 min. een interventiemoment met begeleiding van een onderwijs professional (ond. Ass./IB/RT)

Groep	Momenten in de tijd	Wat moet er gebeuren? Hoe pakken we het aan?
Groep 5 t/m 8	<i>Interventieperiode 1</i> <i>September-februari</i> Groepsplan begrijpend en technisch lezen Groepsplan Spelling	Groep 5 t/m 8: Aanpak van Station Zuid/Staal/Tutor lezen Extra leesbegeleiding van onderwijsassistente Extra spellingsbegeleiding van onderwijsassistente Extra oefening met inzet RT Staal, evt. Spelling in de Lift, evt. LetterKlankStad –Steuntjes. Extra individueel lezen, duo lezen (of met tutor) Individuele leesmapjes samenstellen
	<i>Meetmoment 1</i> <i>Januari-februari</i>	Groep 5 t/m 8 Cito Spelling M-versie (Start + vervolg 1 of 2) Cito DMT kaart 3 (verschillende versies, en uitvallers kaart 1 en 2 en AVI) Alle leerlingen AVI (evt. bij vermoeden dyslexie: Brus klepel toets) Extra in groep 5 bij het vermoeden van dyslexie: DST (dyslexie screening test) en PI dictee Extra in groep 8: Cito WW Spelling M8 (Start en vervolg 1 of 2)
	<i>Interventieperiode 2</i> <i>Februari-mei</i> Groepsplan begrijpend en technisch lezen Groepsplan Spelling	Groep 5 en 6: Aanpak van Station Zuid/Staal/ Tutor lezen. Extra leesbegeleiding van onderwijsassistente Extra spellingsbegeleiding van onderwijsassistente Extra oefening met inzet RT Staal, evt. Spelling in de Lift, evt. LetterKlankStad –Steuntjes. Extra individueel lezen, duo lezen (of met tutor) Individuele leesmapjes samenstellen
	<i>Meetmoment 2</i> <i>Mei</i>	Groep 5 t/m 7: Cito Spelling E versie (Sart + vervolg 1 of 2) Cito DMT kaart 3 (verschillende versies en uitvallers kaart 1 en 2 en AVI) Alle leerlingen AVI (evt. bij vermoeden dyslexie: Brus klepel toets) Extra in groep 7:

		Cito WW Spelling E7 (Start en vervolg 1 of 2)
	<i>Interventieperiode 3</i> <i>Mei- juni</i> Groepsplan Begrijpend en technisch lezen Groepsplan Spelling	Groep 5 en 6: Aanpak van Station Zuid/Staal/Tutor lezen Extra leesbegeleiding van onderwijsassistente Extra spellingsbegeleiding van onderwijsassistente Extra oefening met inzet RT Staal, evt. Spelling in de Lift, evt. LetterKlankStad –Steuntjes. Extra individueel lezen, duo lezen (of met tutor) Individuele leesmapjes samenstellen